

Prof. dr. Fahira Fejzić Čengić
Univerzitet u Sarajevu / University of Sarajevo
Fakultet političkih nauka / Faculty of Political Sciences
fahira.fejzic.cengic@fpn.unsa.ba

NARCIZAM NAŠEG VREMENA I TJESKOBA ISTINE U NJEMU¹

THE NARCISM OF OUR TIMES AND THE ANXIETY OF TRUTH WITHIN IT²

U korice plave boje smješteno je 14 eseja filozofa i mediologa iz Zagreba Seada Alića pod snažnim naslovom „Masovna proizvodnja narcizma“ u kojoj autor razmatra i analizira, gotovo bi se moglo reći, sve najvažnije društvene fenomene, pojave i zakonitosti kojima je u svijetu u kojem obitava i misli – okružen.

Ipak njegovi temeljni vrijednosni upitnici zastali su nad najvrednijim dobrima što su ih ljudski rod i ljudska zajednica posjedovali, *pitanje istine, pitanje dobra i pitanje ljepote*. Šta se s njima dogodilo i događa, kakva je u tome uloga masovnih medija, što je središnje propitivalačko polje mišljenja i pisanja autora Alića? Okolnosti dovikuju kako je „istina postala zastarjeli predmet kojim se bave zastarjele humanističke nauke“, a moderno doba kriči da istina i nema smisla ako ne stvara ekstraprofit. U takvom redu stvari naš svijet pretvoren je u *sve-mjerivo sebstvo* koje je izbacilo ono iskonsko ljudsko iz sebe. A čovjek je postao *biće hijerarhije* koje godinama vlada u tjeskobi i strahu od slobode koja mu je više teret no privilegija. Hijerarhija postaje gospodar pojedinca ako ničim drugim onda čedom, preobučenim u moderni medijski spektakl gdje je smještena njegova *moderna tajne tajna – laž*. Ne istina, što se hiljadama godina podrazumijevalo. Tajna hijerarhijske tajne baš u tome i slijeva se, da se jedno govori, a drugo čini, tako da je oko nas i nastalo društvo u kojemu ljudi čak i ako znaju i vide šta je istina, a šta je laž, „prihvaćaju svari onako kako se od njih traži da ih vide, misle, oblikuju...“ (Alić, 2019, 15). Jer svakoj hijerarhiji trebaju smjerni ljudi. Kako bi se dobro pripremio „svjetski poredak straha“, prekravaju se čak i historijski fakti, događaji, činjenice na orvelijanski uvriježen i prokazan način, po kojem je – kako nam je od prvog čitanja Orwela poznato – čovjeku potrebno da zavoli „svog Velikog Brata“, mučitelja, inkvizitora, zlostavljača.

¹ Tekst je prikaz knjige Seada Alića *Masovna proizvodnja narcizma*, 2019., Sveučilište Sjever i Centar za filozofiju medija i mediološka istraživanja, Zagreb.

² This text is a review of a book by Sead Alić *Mass Production of Narcissism*, 2019, University North and Center for Philosophy of Media and Mediological Research, Zagreb

Industrija mikropolitike posjeduje mase, rulju, *prole*, koji gledaju 24 sata na dan reality show programe pa su dosegli veliki uspjeh – napokon oni sami iz industrije teleekrana kupuju sredstva s kojim se *samoprishlušuju i samopromatraju*. Ovakav sistematski voajerizam i narcizam ni najmaštovitiji nisu mogli preddomisliti. Nekoć davno, u doba istine. Svaka osoba je u mogućnosti slušati i gledati laži sa sredstava masovnog priopćavanja istine, kako se ona uvriježeno još nazivaju, intelektualci održavaju privid da su uistinu metodični, uglašeni, znanstveni, a copy – paste metoda je zaživjela posvuda. Živimo u dobu licemjerja.

Taj svijet politički karakterizira podjarmljivanje, pljačka, ratovi za naftu i resurse, a smišljeno je prozvano dobom terorizma. „Europska osvajanja, trgovina robljem i prvobitna akumulacija kapitala izvlaštavanjem, krađom, ubijanjem – terorizmom, pretpostavka su nastanka i opstanka 'civiliziranog Zapada'“ (Alić, 2019, 43), što, po autorovom mišljenju, najsazetije definira autor Samir Amin nazivajući i opisujući to ovako: „Metod su uveli Englezi u Irskoj, čija populacija – prije toga jednaka onoj u Engleskoj – i danas još odgovara svega desetini one u Engleskoj...“, a što se rijetko susreće u fokusu bilo kojeg filozofskog, sociološkog ili mediološkog naukovanja ili umnog propitivanja danas. Zašto je u svijetu sve tako jest? Kako se to osipanje ljudi i vrijednosti počelo događati i gdje će i kada stati?

Oko nas *globalni ekran*, mi unutar njega kao novorođenčad, sa praznim dušama gdje „čovjek kao gledatelj globalnog ekrana postaje sretnim pikselom emitiranja života. Znanje je potpuno i ono se emitira pred našim očima“ (Alić, 2019, 91), gdje i mržnja postaje poželjan diskurs, diskurs koji čovjeka čini živim. Naspram globalnog ekrana, autor mu na neki suptilan način pokušava isposlovati korelat, antitezu, korektiv, popravku na više planova i područja, a s posebnim akcentom na misticizmu kao čistoj iskrenoj iskonskoj duhovnosti mimo i izvan hijerarhija. Stoga spominje mistiku, gnosu, istinsku duhovnost koja ne zastaje samo na riječima i vanjskim ispravnim rečeničkim konstrukcijama već koja zalazi u, kako to autor zanimljivo iskazuje, područje između riječi i slova, tako da svako ko je radio bilo što vezano za čistu duhovnost mogao je osjetiti kako kroz njega teče neka nova, dublja energija snažnija od vlastitih snaga i pokušaja. To su ti posebni trenuci „stvaranja u pravilu vremenske oaze u neumitnom curenju pustinjskog pijeska u pješčanoj uri“ (Alić, 2019, 95). Samo se te forme mogu istinski suprotstaviti ispraznom globalnom ekranu kao metafori svih medija i gdje caruje političko-filozofska misao kako i lijepo upakovana laž može odigrati ulogu istine i imati pravo na postojanje. Štaviše, i pravo na jedino postojanje. *Vjera u ekran* modernog *homo informaticusa* je uistinu na zidinama Rubikona. Ili ga strovaljivanje iščekuje, ili polagahni ustuk kao

koračanje u ponovljenom prirodnom stanju koje je prepoznalo provaliju i nakon prvog straha otreslo se i krenulo ka sigurnome. I zapravo pravo čudo našeg vremena je što nikome više ništa i nije čudno, lakonski će zaključiti autor Alić, uvidjevši da masmedijski nošene mase ne mogu uvidjeti bit života, biti postojanja i čovječanstvo našeg doba osuđeno je na površnost, a svako suprotstavljanje tom novom fenomenu i traganje za istinama svijeta postaju zastarjeli, otrcani i nepoželjni.

Pa ipak, unatoč tome, jedino vrijedne pokretačke i vrijednosne snage obnove ovoga svijeta i svijesti.

Budućnost sigurno pripada borbi između ovih krajnjih neizvjesnosti, ponovo – kako rekosmo na početku ovoga prikaza – susret, razdioba i borba između laži i istine, dobra i zla, lijepoga i ružnoga. Tek ovako radikalno gospodareći globalni ekran pokazao je svu svoju ispraznost od velikih ideja i velikih misli koju su u svim religijama najbolje osjetili i iskazali mistici. Ko smo, šta smo, odakle smo, kamo idemo i šta nam je kao duhovnim bićima činiti na tome putu?

Umjetnost naše epohe je na infuziji kapitala. Lijepo se koristi samo toliko koliko će pripomoći kapitalu da se bolje pozicionira i oplodi. Lijepo *per se* izgubilo je svrhovitost. Stvaralaštvo i kreacija se koriste na načine koji su nespojivi sa biti estetskog, etičkog i lijepog. U dobu *golog spektakla*, koje stvara žudnju, neutoljivu žudnju i slijeđenje hijerarhija kao odlične forme političkog, ekonomskog, kulturnog i estetskog manipuliranja. Istina je iščiljela, staromodna je i otrcana, a laž je nafrikana i odlično se koristi u nemoralne svrhe. Koja to još korporacija razmišlja o moralu? Banalnost dominira i najčešće je upotrebljiva u masmedijskim prezentacijama. Medijski intelektualci su dio tog projekta i autor ih šarmantno naziva *medijskim sofistima*; oni su svako malo spremni promijeniti svoj stav, svoje mišljenje i zamijeniti raniji za neki naručeni a plaćeni angažman. Autor na tragu Feuerbacha zaključuje: „To je doba koje daje prednost slici nad stvarima, kopiji nad originalom, predstavi nad stvarnošću, prividu nad bićem, tada sugerira kako je do zamjene realnosti i privida došlo upravo zato što se zapostavilo čulo kao instrument samospoznaje apsoluta, odnosno, što je došlo do nejednakosti glave i srca. Drugim riječima, nadnaravno je proglašeno ono što je stvorila i hranila ljudska misao, a u čemu srce nije sudjelovalo“ (Alić, 2019, 176). Kad se stvaralački čin kooptira u izrazito nestvaralačke ciljeve i u misije, a toga je prepuno naše vrijeme, ta perverzija je jedno od najvećih povijesnih zala i neistina koje prate naše doba i izraz su ogromne lijenosti ljudskih duša kojima je cijeli svijet ispunjen jako ubrzanim mijenjanjem sličica na ekranima bez kojih više ne umiju živjeti.

Nemoguće je da postoji i preživi i opstane nešto što ne donosi profit, stoga je to ispit zrelosti za svakoga od nas koji živi i koji u ruke uzme sjajnu knjigu Seada Alića, a koji će nužno pojmiti kako je sva ta isprazna maškarada prolazna, trošna, kako se osipa kuća njenog lažnog blještavila, i kako će jednoga dana sve ponovo biti pustinja i pijesak, kako reče jedan mistik hodajući između nebodera i staklenog blještavila nabrzinu izniklog na pijesku sedam arapskih Emirata, trenutno poželjne destinacije svih bogataša i profitera svijeta.